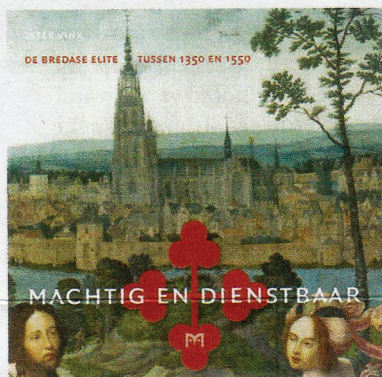

MARJOKE DE ROOS

Middeleeuwen

Ester Vink, *Machtig en dienstbaar. De Bredase elite tussen 1350 en 1550* (Utrecht 2015) Matrijs, 96 blz., geïll., €19,95.

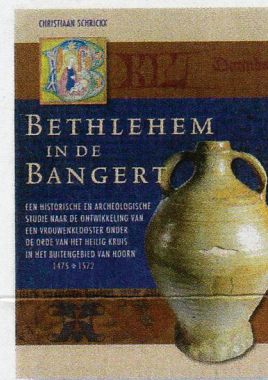
Breda was in de late Middeleeuwen een stad van formaat, waar politieke en andere belangen van Brabant, Vlaanderen en Holland samenkwamen. Economisch ging het de stad voor de wind. Er waren nauwe banden met de opkomende metropool Antwerpen en via landbouw en turfwinning werd er goed verdiend. Tussen 1450 en 1550 beleefde Breda een soort 'Gouden Eeuw'. Uiteenlopende bronnen laten zien dat de bewoners van de stad niet alleen geld investeerden in religieuze bouwwerken, maar ook in prestigieuze particuliere woningen. De heren van Breda speelden een toonaangevende rol in het hertogdom Brabant en hielden tevens goederen in leen van de graven van Holland. Ze woonden op het kasteel van Breda, dat was uitgegroeid tot een echt hof met een hofhouding en een ambtelijk apparaat. Een maatschappelijke bovenlaag van bestuurders, ambtenaren en hovelingen bepaalde, samen met rijke kooplieden en ondernemers, het beeld van de stad. Esther Vink schetst de handel en wandel van deze Bredase elite en de lotgevallen van de stad in de periode 1350-1550. Veel informatie is verzameld door de in 1999 overleden lokale historicus Jacques van Hooydonk. Dit fraaie en uiterst leesbare boekje is een prachtig eerbetoon aan hem én aan de stad Breda.

Philip Holt, *Schiere monniken en grijze vrouwen. Cisterciënzers in Nederland 1165-1797. Een overzicht* (Budel 2015) Damon, 343 blz., geïll., €39,90.

De oprichting van de cisterciënzer orde was een reactie op het uit de hand gelopen succes van de orde van Cluny. Omstreeks 1100 trokken enkele monniken van Cluny naar een bos ten zuiden van Dijon. In Cistercium/Cîteaux leefden zij de Regel van Benedictus strenger na. Onder aanvoering van hun grote voorman Bernardus van Clairvaux kreeg de beweging in de 12de eeuw steeds meer aanhang en nam het aantal kloostervestigingen overal in Europa snel toe. De cisterciënzers ontgonnen land, waren goed in watermanagement en leefden van landbouw. Hun kleding van ongeverfd wol was grijs, vandaar dat ze in onze streken werden aangeduid als 'schiere' (= grijze) monniken.

Het is ondertussen 650 jaar geleden dat het eerste cisterciënzerklooster in Nederland werd gesticht. Het Friese klooster Klaarkamp was in 1165 de 72ste vestiging van Clairvaux en stichtte zelf de abdijen Bloemkamp en Aduard. Daarna volgden er meer. Honderd jaar later waren er in totaal 25 cisterciënzer mannen- en vrouwenkloosters. En onder invloed van de Moderne Devotie kwamen er later nog negen monnikenkloosters bij. In dit monumentale overzichtswerk heeft Philip Holt de (bouw) geschiedenis van de cisterciënzers en hun 34 Nederlandse vestigingen met veel kennis van zaken in kaart gebracht.

Christiaan Schrickx, *Bethlehem in de Bangert. Een historische en archeologische studie naar de ontwikkeling van een vrouwenklooster onder de orde van het Heilig Kruis in het buitengebied van Hoorn (1475-1572)* (Hilversum 2015) Verloren, 495 blz., geïll., €49,00.

Archeologische vondsten zijn belangrijk voor historici. Aan de hand van resten van bouwwerken of gebruiksvoorwerpen krijgt het verleden meer perspectief, of zelfs een heel concrete invulling. Zo heeft het archeologische onderzoek naar het vrouwenklooster Bethlehem in Westerblokker veel aan het licht gebracht over omvang en inrichting van het kloostercomplex en over het dagelijks leven van de zusters. Er kwam niet alleen eenvoudig gebruiksgeraad tevoorschijn, maar bijvoorbeeld ook heiligenbeeldjes en andere devotionalia (waaronder een pelgrimshoorn en een mal om feestkoeken te bakken).

De auteur van dit proefschrift legt de lat hoog. Hij onderzoekt, aan de hand van de casus Bethlehem, het monastieke landschap in de Nederlanden in de 15de en 16de eeuw. Hoe is te verklaren dat nog in 1475 even buiten Hoorn een kloostergemeenschap werd gesticht, terwijl de hausse van de stichtingen in de geest van de Moderne Devotie eigenlijk al voorbij was? En waarom vestigden de zusters zich niet in de stad, maar op het platteland? Die keuze heeft alles te maken met de opvattingen van de kruisbroeders die de zielzorg voor dit en andere vrouwenkloosters verzorgden.